

Hannulan herätys

Hannulan herätyksestä Kansanlähetykseen
– Viidennen herätysliikkeen tausta ja kehitys

Suomen kirkkohistoria luentosarja

Helsingin yliopisto

Kevätlukukausi 2009; Luento 2

Timo Junkkaala

22.1.2009

Mikä nimitys kuvaa parhaiten viidettä herätysliikettä?

- Viidennestä herätysliikkeestä on käytetty myös nimiä uuspietismi (mm. Raimo Mäkelä) ja evankelioiva herätyskristillisuus (Harri Heino)
 - Nimitys uuspietismi liittää liikkeen pietismiin ja (saksalaiseen) uuspietismiin
 - Evankelioiva herätyskristillisuus tuo mieleen englantilais-amerikkalaisen evangelical-liikkeen
-

Käsitteiden määrittelyä

- Pietismi ja uuspietismi
 - Evankelinen
 - Evankelikaalinen
 - Raamatullinen
 - Beckiläisyys
 - Konservatiivinen
 - Fundamentalismi
-

Pietismi ja uuspietismi

- Pietismi oli Saksassa 1600-luvun lopulla syntynyt herätysliike, joka korosti henkilökohtaista uskoa ja uskovien hartauskokouksia
 - Uuspietismi oli vanhan pietismin ihanteita elvyttänyt liike. Suomessa viidennestä herätysliikkeestä käytetty nimitys.
-

Evankelinen

- Evankelinen tarkoittaa uskonpuhdistuksen vaikutuksesta syntyneitä kirkkoja erotukseksi katolisesta kirkosta.
 - Suomessa Hedbergin vaikutuksesta syntynyt herätysliike.
-

Evankelikaalinen

- Evangelical on yleisnimitys herätyskristilliselle suuntaukselle, jolla on suuri vaikutus amerikkalaisessa yhteiskunnassa
 - Suomessa on alettu käyttää evankelioivasta herätyskristillisyydestä nimitystä evankelikaalinen erotuksesta evankelisesta
-

Raamatullisuus, beckiläisyys

- Raamatullisuudella tarkoitetaan Raamatun arvovaltaa korostavaa ja sen sanomaan perinteisellä tavalla keskittyvää suuntausta
 - Suomessa raamatulliseksi suuntaukseksi on kutsuttu myös Gustaf Johanssonin edustamaa ja saksalaisen Johan Tobias Beckin teologiaan pohjautuvaa suuntausta
-

Konservatiivisuus

- Konservatiivisuus liitetään usein poliittiseen oikeistoon. Teologiassa se on väljätkö yleisnimitys klassista kristinuskon käsitystä edustavalle ja liberaalia teologiaa vastustavalle suuntaukselle
-

Fundamentalismi

- Fundamentalisteiksi alettiin kutsua USA:ssa 1900-luvun alussa teologeja, jotka puolustivat kristinuskon perusteita (fundamentteja) kuten Kristuksen ylösnousemuksen todellisuutta liberaalia teologiaa vastaan
 - Fundamentalismista on nyttemmin tullut yleinen haukkumasana, jolla yleensä tarkoitetaan jyrkkää ja tuomitsevaa asennetta ja raamattunäkemyksessä sanainspiraatiota
-

Kirkkoon kohdistui kovia paineita 1800- ja 1900-luvun taitteessa

- ❑ Sivistyneistö: tiede korvaa uskonnon
 - ❑ Työväestö: kansa kaikkivaltias syrjäyttää vanhan maailman kirkkoineen
 - ❑ Vapaakirkollisuus: uskonnonvapaus valtiokirkon sijaan
 - ❑ Perustuslaillinen sortotoimien vastarinta: kirkko taipui tukemaan laittomasti toiminutta esivaltaa
-

Teologisen lauantaiseuran (uusprotestanttisen liberaaliteologian) vastaus

- ❑ Kristinuskon sanoma mukautettava uuden tieteen vaatimukseen
 - ❑ Ero Raamatun ytimen ja kehyksen välillä
 - ❑ Painopiste dogmeista etiikkaan ja tuonpuoleisesta tämänpuoleiseen
 - ❑ Apologeettinen kirjallisuus, uudet yhdistykset ja toimintatavat
 - ❑ Kantaa myös yhteiskunnallisiin kysymyksiin
-

Gustaf Johanssonin ja beekiläisyyden vastaus

- ❑ Esivallan kunnioitus ja myöntöväisyys
 - ❑ Kritiikkiä ja varauksellisuutta uusia toimintamuotoja ja yhdistyksiä kohtaan
 - ❑ Kirkon ei sovi osallistua poliittiseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan
 - ❑ Pitäytyminen Raamattuun
 - ❑ "Jumala järjestää aseman"
 - ❑ Eettinen vanhurskauttamisopin tulkinta
-

Herätysliikkeiden vastaus

- ❑ Tilanne pakotti kirkon etsiytymään "omien voimanlähteittensä varaan" (Juva)
 - ❑ Herätysliikkeiden nousukausi 1800-luvun lopulta alkaen
 - ❑ Vanhojen liikkeiden vaikutus rajoittui maaseudulle (evankelisuus poikkeuksena)
 - ❑ Jyrkkä ei liberaaliteologialle
 - ❑ Uusi herätyskristillisuus avoin uusille toimintamuodoille (yhdistyksiä, rukoushuoneita, herätys- ja jälkikokouksia, nuorisotyötä)
-

Vanhojen herätysliikkeiden uusi nousu

- Evankelisen liikkeen kriisi 1890-luvulla, oman lähetystyön alku, rukoushuoneita ja nuorisoliitto
 - Wilhelmi Malmivaara: Herättäjäyhdistys, Herännäislehti, Siionin virret, Herättäjäjuhlat
 - Lestadiolaisuus levisi kohti etelää ja jakautui
-

Hannulan herätyksen tausta

- ❑ Frans Hannulan (1855-1914) tausta rukoilevaisuudessa, samastui evankelisuuteen lähetykskouluaikana
 - ❑ Palasi Ambomaalta 1894 Lähetykseuran kotimaan työhön
 - ❑ Evankelisen liikkeen kriisissä välitysyriytyksestä huolimatta oppositioon
 - ❑ Liikkeen keskus ensin Tampereella ja myöhemmin (vuodesta 1901) Turussa
-

Evankelisen liikkeen kriisi

- ❑ Maallikkot ja SLEY:n johto julistivat "koko maailman autuutta" ja yleistä vanhurskauttamista
 - ❑ Suuri osa papistosta jäi oppositioon, etääntyi SLEY:stä ja lähestyi Lähetysseuraa
 - ❑ Frans Hannulalla keskeinen merkitys, kun Lounais-Suomi "jaettiin" SLEY:n ja SLS:n kesken
-

Hannulan herätyksen alkuvaiheet

- ❑ Tampereella keskuksena luterilainen rukoushuone
 - ❑ 1902-1904 herätyksiä mm. Lemussa, Rymättylässä ja Merimaskussa
 - ❑ Lähetysseuran herätyskokoustoiminta myrskyisänä suurlakkovuonna 1905
 - ❑ Betel-kirkko Turkuun 1906 ja seurakunnissa 15-20 rukoushuonetta
-

Hannulan herätyksen erityispiirteet

- Lähetyshuoneet, lähetyshuoneet, rukoushuoneet
 - Hengelliset laulut ja virret –kokoelma
 - Elämän Kevät –lehti ja nuorisohuoneet
 - Vaikutteita angloamerikkalaisesta herätys- ja pyhityskristillisyydestä ja sen toimintamuodoista
-

Frans Hannulan vaikutuksen salaisuus

- Karismaattinen, kansanomainen ja sydämellinen puhuja ja sielunhoitaja
 - Voimakas ja selkeä lain ja evankeliumin julistus
 - Hannulan laulu: "Jeesuksen veri kaikkein kurjimman puhdistaa voi"
 - Ahkera rukoilija
 - "Avain jokaiseen sydämeen"
-

Hannula pystyi ylittämään yhteiskuntaluokkien rajat

- ❑ Kristillisen työväenliikkeen kokouksessa 1906 Hannula pyysi Suomen pappien puolesta anteeksi työväestöltä
 - ❑ Hän sai yhteyden kaikkiin yhteiskuntaluokkiin, yhtä lailla talollisiin kuin työväestöön
 - ❑ Turun Lähetysyhdistykseen jäsenistä suurin ryhmä oli työläisiä ja palvelusväkeä
 - ❑ Seuraavaksi suurimmat ryhmät olivat kauppiaita ja käsityöläisiä, talollisia, säätyläisiä ja toimenhaltijoita ja virkailijoita
-

Lähetysseuran herätyskristillisyyden teologinen linja

- Yhteyksiä pohjoismaiseen herätyskristillisyyteen ja vaikutteita myös anglo-amerikkalaisesta herätys- ja pyhityskristillisyydestä (mm. K.A. Wrede)
 - Liberaalin historiallis-kriittisen raamattunäkemyksen torjunta
 - Rajankäyntiä helluntailaisuuteen, (johon siirtyi joitakin Kiinan lähettejä 1910-luvulla)
-

Hannulan herätyksen kehitys

- Pappien veljeys- ja hartauskokoukset
- Nuorisoliikkeen organisoimissuunnitelmat
- Lopulta liike ei organisoitunut omaksi herätysliikkeeksi
- Liike jäi elämään lähetyksaktiivisuutena ja osana Suomen Lähetysseuraa ...
- ... ja uudentyyppisenä herätyskristillisenä virtauksena

Miksi ei syntynyt pysyvää herätysliikettä?

- Johtajakysymys: Hannulan kuoltua ja Kilpeläisen muutettua muualle nousi johtoon K.R. Kares, joka lähestyi herännäisyyttä
 - Vaikka oli omaleimaisia piirteitä, korostettiin myös kirkollisuutta ja haluttiin pysyä Lähetysseuran yhteydessä
-

Mikä olisi toisin, jos ...

- ... Frans Hannula olisi saanut elää pidempään...
 - ... Eetu Kilpeläinen olisi jäänyt Turun Lähetysyhdistyksen johtajaksi
 - ... Urho Muroma olisi tullut Betelin papiksi
 - Olisiko Raamattuopisto Turun kristillisellä opistolla? Olisiko Kansanlähetystä koskaan perustettu?
-

Viidesläisyyden muita juuria

- ❑ Herätyskristillinen perintö jäi elämään Lähetysseuran työssä (K.A. Paasio)
 - ❑ Kristillisessä ylioppilasliikkeessä "hallesbyläisyyden" ja angloamerikkalaisen herätyskristillisyyden vaikutteita
 - ❑ Uukuniemeläisyys
 - ❑ Ruotsinkielisellä puolella syntyi Kyrkans ungdom
-